

IV.3 Zahraniční obchod se službami a znalostmi v oblasti high-tech (TBP)

Základní metodologie a koncepce statistiky technologické platební bilance (TBP) je založena na manuálu TBP (TBP Manual, OECD, 1990) a manuálu „**Handbook on Economic Globalisation Indicators (2004)**“.

Údaje o příjmech, resp. platbách získané v rámci tzv. „technologické platební bilance“ (dále jen TPB) vyjadřují technologickou úroveň ekonomiky, či přesněji rozsah zahraničního obchodu s průmyslovým vlastnictvím a znalostmi spojenými s vyspělými technologiemi.

Ukazatele technologické platební bilance nás informují o stupni technologické nezávislosti země, o původu technologií použitých v produkčním systému nebo v exportu (zejména high-tech exporty) a o vazbě mezi výzkumným úsilím země a jejími technologickými příjmy. Dále poskytuje obraz o rozsahu technologií, které je daná země schopna vyvinout sama; a těch, které přišly ze zahraničí; nebo těch, které musely být vyvinuty v kooperaci s jinými zeměmi. Hlavní objem těchto technologických transferů se ve většině zemí uskutečňuje mezi mateřskými společnostmi a jejich afilacemi v zahraničí nebo naopak.

Zrychlující se postup globalizace usnadňuje a současně akceleruje šíření obchodu s technologiemi mezi společnostmi. Ostrá konkurence, která charakterizuje globalizaci, pobízí stále více firem, aby se zaměřily se na technologie, ve kterých mají konkurenční výhody. V důsledku této strategie jsou podniky nuceny kupovat technologie, které jim chybí, a v mnoha případech je získávat ze zahraničí. Prudký růst přímých zahraničních investic také přispívá k urychlení technologických transferů z mateřských společností do afilací v zahraničí.

- **Technologické transfery**, které jsou dále členěny na transfery: patentů, nepatentovaných vynálezů, licencí (spojených s know-how) a know-how;
- **Transfery designů, ochranných známek a průmyslových vzorů** (prodeje, licence, franšízy);
- **Poskytnutí technických služeb**, zahrnujících: technické a inženýrské studie (koncepce a vypracování projektů) a technickou pomoc;
- **Zajištění průmyslového výzkumu a vývoje** (financovaného v zahraničí nebo financovaného ze zahraničí).

V důsledku mezinárodně zavedených kódů nejsou první dvě kategorie transakcí hodnoceny společně, ale rozděleny na licenční poplatky a na nákup a prodej vlastnických práv (v obou případech se jedná o patenty, vynálezy, ochranné známky, průmyslové vzory a designy).

Jednotlivé položky TPB jsou definovány podle mezinárodních kódů (BPM5) a jim odpovídajících jednotlivých platebních titulů (PT) ČNB:

- **Počítačové služby** - BMP5 kód 263 (PT 365),
- **Poplatky za licence patentů, vynálezů, ochranných známek, průmyslových vzorů a designu** - BMP5 kód 266 (PT 360, 361),
- **Výzkum a vývoj** - BMP5 kód 279 (PT 355),
- **Technické služby** - BMP5 kód 280 (PT 390),
- **Nákup a prodej nefinančních aktiv** - BMP5 kód 480 (PT 640)

Údaje technologické platební bilance (technologické platby a příjmy do a ze zahraničí) jsou v České republice zaznamenávány Českou národní bankou na běžném účtu platební bilance podle platebních titulů a jim odpovídajících mezinárodních kódů (jednotlivým položkám TBP odpovídají příslušné definice dle BMP5 – viz příručka k ekonomické globalizaci). Od roku 2004 přešla agenda zjišťování údajů o TBP na ČSÚ.

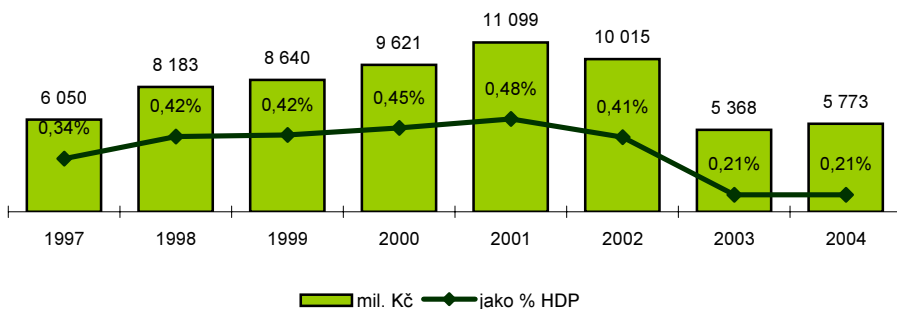
IV. VaT a EKONOMICKÁ GLOBALIZACE - Technologická platební bilance

Tab. 80. Příjmy v rámci technologické platební bilance (TBP) do ČR

v mil. Kč

	1995	2000	2001	2002	2003	2004
Celkem	.	9 621	11 099	10 015	5 368	5 773
v tom podle platebních titulů						
licenční poplatky a ochranné známky	349	1 712	1 392	1 475	1 421	1 458
vlastnická práva	.	118	81	159	67	194
služby výpočetní techniky	136	3 676	4 471	4 477	1 997	2 604
technické služby	.	3 307	3 427	2 542	1 568	1 185
výzkum a vývoj	241	808	1 730	1 362	315	332
v tom podle zemí						
Evropa celkem	.	.	5 401	4 297	4 399	4 842
Rakousko	.	.	298	155	249	117
Belgie	.	.	145	61	91	81
Francie	.	.	162	106	100	94
Itálie	.	.	93	114	20	24
Německo	.	.	1 467	914	843	576
Nizozemsko	.	.	576	196	49	55
Spojené království	.	.	1 071	1 419	233	283
Slovensko	.	.	791	481	563	736
Maďarsko	.	.	71	58	78	64
Polsko	.	.	89	62	42	48
Bulharsko	.	.	58	292	34	262
Ruská federace	.	.	11	20	34	1
Svýcarsko	.	.	163	165	52	44
Kypr	.	.	33	11	54	48
ostatní	.	.	334	223	200	411
Evropa nerozlišeno	.	.	38	21	1 758	2 000
ostatní svět celkem	.	.	994	1 843	907	876
Spojené státy	.	.	881	1 787	803	760
Japonsko	.	.	23	12	7	5
ostatní	.	.	62	36	96	110
ostatní svět nerozlišeno	.	.	28	9	1	1
nerozlišeno celkem	.	.	4 704	3 875	62	55

Graf 164: Příjmy v rámci TBP do ČR; 1997-2004

Zdroj: Česká národní banka a vlastní dopočty ČSÚ

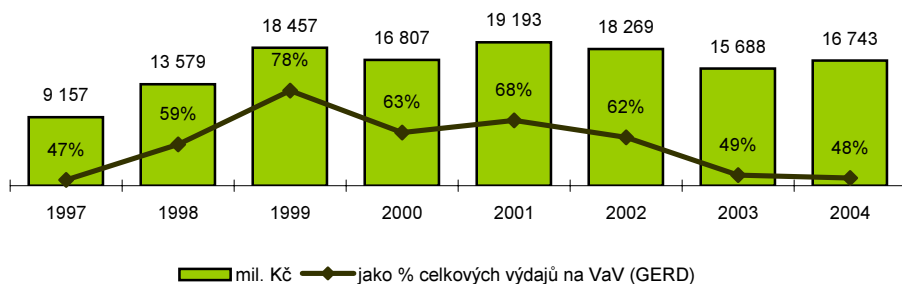
IV. VaT a EKONOMICKÁ GLOBALIZACE - Technologická platební bilance

Tab. 81. Platby v rámci technologické platební bilance z ČR

v mil. Kč

	1995	2000	2001	2002	2003	2004
Celkem	.	16 807	19 193	18 269	15 688	16 743
v tom podle platebních titulů						
licenční poplatky a ochranné známky	1 414	3 142	3 535	3 920	4 937	4 412
vlastnická práva	.	344	160	179	209	489
služby výpočetní techniky	291	3 197	3 869	3 723	3 888	4 862
technické služby	.	5 095	4 563	6 198	6 053	6 028
výzkum a vývoj	277	5 029	7 066	4 249	602	952
v tom podle zemí						
Evropa celkem	.	.	11 467	8 623	13 169	14 156
Rakousko	.	.	761	480	1 101	1 020
Belgie	.	.	154	176	356	375
Francie	.	.	330	346	429	445
Itálie	.	.	163	167	158	82
Německo	.	.	5 877	2 740	2 408	1 682
Nizozemsko	.	.	506	736	1 094	1 183
Spojené království	.	.	895	1 153	982	913
Slovensko	.	.	580	528	761	1 249
Maďarsko	.	.	405	364	182	102
Polsko	.	.	101	140	165	128
Bulharsko	.	.	46	359	33	182
Ruská federace	.	.	28	104	183	105
Svýcarsko	.	.	505	428	563	820
Kypr	.	.	222	322	382	536
ostatní	.	.	817	467	699	1 014
Evropa nerozlišeno	.	.	79	115	3 674	4 321
ostatní svět celkem	.	.	1 125	1 395	1 830	1 524
Spojené státy	.	.	891	1 253	1 072	1 069
Japonsko	.	.	52	19	420	48
ostatní	.	.	147	89	270	368
ostatní svět nerozlišeno	.	.	35	34	68	39
nerozlišeno celkem	.	.	6 601	8 251	689	1 063

Graf 165: Platby v rámci TBP z ČR; 1997-2004

Zdroj: Česká národní banka a vlastní dopočty ČSÚ

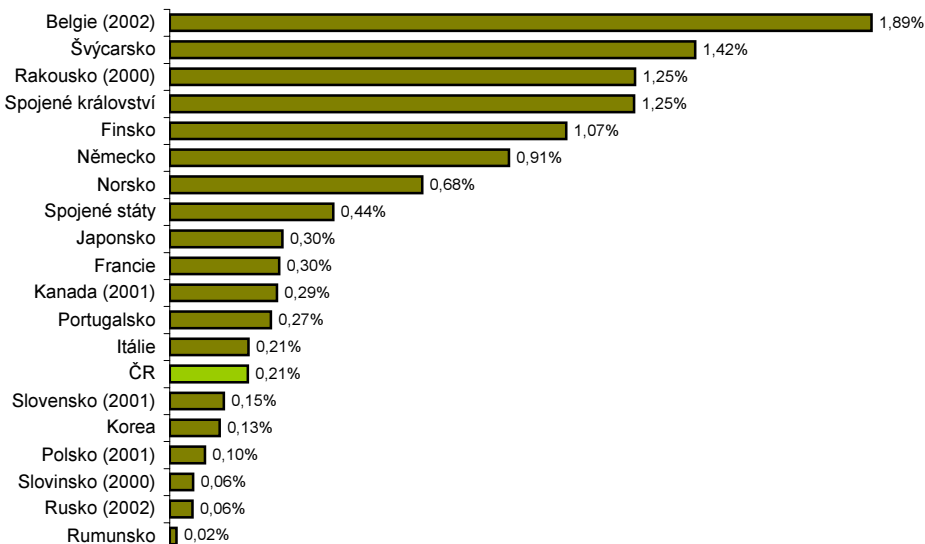
IV. VaT a EKONOMICKÁ GLOBALIZACE - Technologická platební bilance

Tab. 82. Příjmy v rámci technologické platební bilance (TBP)

mil. US\$ běžné ceny

	1995	2000	2001	2002	2003
Belgie	3 760,3	5 572,1	5 701,1	4 645,4	.
Česká republika	.	246,2	289,7	301,0	187,9
Finsko	58,2	1 551,5	1 302,9	1 471,9	1 727,9 p
Francie	2 170,3	2 741,9	3 196,4	3 619,6	5 188,3
Itálie	3 050,7	2 806,6	2 683,6	2 977,5	3 108,5
Německo	10 632,6	13 583,0	14 526,9	16 323,9	21 957,4
Polsko	230,9	136,0	176,9	.	.
Portugalsko	139,0	247,1	258,7	346,1	401,0
Rakousko	1 906,8	2 429,7	.	.	.
Slovensko	9,4 t	23,5 t	30,4 t	.	.
Slovinsko	10,3	12,1	.	.	.
Spojené království	4 218,3	16 330,0	18 023,3	19 665,1	22 495,7 p
Japonsko	5 975,8	9 816,3	10 259,4	11 059,8	13 043,7
Kanada	1 283,1	2 616,6	2 033,9	.	.
Korea	.	.	619,1	638,1	816,4
Norsko	496,3	1 813,5	1 678,1	1 319,7	1 501,2
Švýcarsko	2 778,1	2 869,4	3 233,0	4 334,0	4 554,3
Spojené státy	30 289,0	43 233,0	40 696,0	44 219,0	48 227,0 p
Rumunsko	1,0 m	7,2 m	20,0 m	15,0 m	10,2 mp
Rusko	.	204,0	242,2	211,1	.

Graf 166: Příjmy v rámci TBP (jako % HDP); 2003

Zdroj: OECD, MSTI 2005/1 a vlastní dopočty ČSÚ

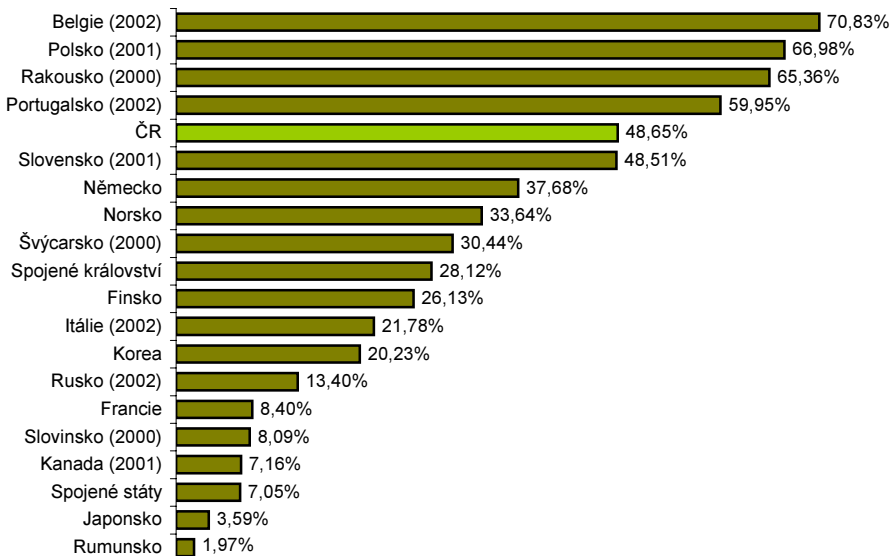
IV. VaT a EKONOMICKÁ GLOBALIZACE - Technologická platební bilance

Tab. 83. Platby v rámci technologické platební bilance (TBP)

v mil. US\$ běžné ceny

	1995	2000	2001	2002	2003
Belgie	3 084,3	4 204,0	4 625,5	3 875,6	.
Česká republika	.	426,5	500,4	552,6	548,8
Finsko	390,0	1 046,6	1 059,5	1 231,0	1 476,2 p
Francie	2 987,8	2 644,2	2 695,3	2 801,8	3 233,5
Itálie	3 436,8	3 505,4	3 439,8	2 993,2	3 794,9
Německo	13 169,6	18 215,4	21 025,3	21 583,9	23 095,1
Polsko	234,4	813,4	794,8	.	.
Portugalsko	537,4	639,7	555,3	678,7	742,2
Rakousko	2 140,2	2 425,8	.	.	.
Slovensko	26,7 t	64,5 t	64,9 t	.	.
Slovinsko	11,1	22,3	.	.	.
Spojené království	3 530,2	8 344,3	8 589,9	8 548,9	9 559,6 p
Japonsko	4 164,5	4 113,5	4 512,3	4 320,3	4 862,8
Kanada	1 007,7	1 276,7	1 050,5	.	.
Korea	.	.	2 642,7	2 721,5	3 237,3
Norsko	927,7	1 184,8	1 045,8	1 204,6	1 297,3
Švýcarsko	1 261,8	1 924,4	3 250,8	4 249,9	4 793,4
Spojené státy	6 919,0	16 468,0	16 538,0	19 235,0	20 049,0 p
Rumunsko	2,1 m	6,0 m	3,0 m	11,0 m	4,5 m, p
Rusko	.	183,6	398,8	577,2	.

Graf 167: Platby v rámci TBP (jako % celkových výdajů na VaV); 2003

Zdroj: OECD, MSTI 2005/1 a vlastní dopočty ČSÚ